

DEEL II

De uit Sint-Oedenrode afkomstige timmerman Johannes (Jan) Donkers van Demer N° 6 overleed te Woensel op 12 juli 1837 in de ouderdom van 64 jaar. Zijn uit Gemert afkomstige vrouw Apollonia van Es(ch) vertrok na de dood van haar man naar Breda, waar twee van hun drie dochters woonden.

De oudste dochter Wouterina, te Gestel geboren in maart 1810, was te Breda gehuwd op 26 mei 1831 als dienstmeid met stalknecht Jacobus Bruijns († Breda, oktober 1887, 90 jaar oud) uit Ginneken en Bavel. Zij overleed op 21 maart 1860 te Breda op 50-jarige leeftijd, in wijk D in de Sint-Catharinastraat N° 90, de voormalige Katerstraat (zie verder).

Hun tweede dochter, Elisabeth Donkers, geboren te Eindhoven op 3 maart 1812, was ook te Breda gehuwd. Op 29 augustus 1832 trouwde ze, 20 jaar oud, met de 23-jarige postillon Pieter Stuurman uit Hooge-Zwaluwe die in Tilburg woonde. Hij was een zoon van wijlen Cornelis Stuurman en particuliere Pietertje Molendijk, die destijds te Dordrecht in de provincie Zuid-Holland woonde. Daar in Dordrecht beviel Elisabeth Stuurman-Donkers op 8 augustus 1835 van een zoontje, dat dezelfde namen kreeg als zijn één maand daarvoor op 2 juli overleden vader Pieter Stuurman. Begin 1850 (zijn moeder Elisabeth was inmiddels ook al overleden) vonden we deze zoon van postillon Pieter Stuurman in Breda in de Sint-Janstraat N° 477 terug: Pieter Stuurman junior verbleef er toen als 14-jarige weesjongen in het R.C. Weeshuis van Breda (!).

De binnenplaats van het Roomsch Burger-Weeshuis, nu met huisnummer 18, na het jaar 1931, met enkele weeskinderen van 't Bredase gezin Knibbeler-van Hooijdonk. De huisschilder Wilhelmus Petrus Johannes Knibbeler uit Oosterhout, was te Princenhage op 21 september 1914 gehuwd met de Bredase Antonetta van Hooijdonk. Hij overleed op 20 maart 1930, 48 jaar oud en zijn vrouw, een jaar later, op 4 maart 1931, 42 jaar oud... Op de achtergrond is de hoofdingang van het weeshuis vanaf de Sint-Janstraat te zien. ►
(Foto: SaB, Beeldcollectie.)

20 Jaar later verbleef Pieter junior in de provincie Utrecht te Wijk bij Duurstede, waar hij als 34-jarige op 9 juni 1870 trouwde met de toen 39 jaar oude weduwe Marritje Buurman uit Woudenberg. Zij was de weduwe van dagloner Wulphert de Kruif, waarmee ze op 2 februari 1855 te Leersum getrouwd was. Marritje overleed te Barneveld op 24 februari 1884, 52 jaar oud. Haar tweede man, Pieter Stuurman, de zoon van postillon Pieter Stuurman uit Hooge-Zwaluwe en de Eindhovense Elisabeth Donkers, stierf in Drenthe, in de gemeente Norg in de 'Pauperskolonie' te Veenhuizen, 54 jaar oud, op 4 januari 1890.

Keren we nu terug naar Pieter Stuurman zijn moeder Elisabeth Donkers, het vroegere vier jaar oudere buurmeisje van **Barbara de Puyt** in Eindhoven aan de Demer. Na haar huwelijk in 1832 verhuisde ze vanuit Breda naar Tilburg, waar ze bij haar man op de Heuvel N° 137 ging wonen. Op vrijdag 4 april 1834 werd daar hun dochttertje Petronella Paulina Stuurman geboren, dat helaas al vier maanden later op 25 augustus 1834 overleed, waarna postillon Pieter Stuurman en zijn vrouw naar Dordrecht verhuisden, waar zijn moeder Pietertje Stuurman-Molendijk toen woonde (zie hiervoor). Na de geboorte van haar zoon Pieter Stuurman junior in augustus 1835 te Dordrecht keerde Elisabeth Donkers naar Breda terug, want in de volkstelling van Breda uit **1839** werd ze her-ingeschreven als 27-jarige dienstmeid én als weduwe van Pieter Stuurman in wijk A Grote Markt N° 402-403 naast de *Vleeschhal* (op het dak ervan prijkte toen een windvaan in de vorm van een stier) bij koffiehuishoudster Anna Maria Bouwer, de weduwe van Laurentius Oers. Elisabeth Donkers hertrouwde te Breda op 30 april 1840, nu met een weduwnaar, de zadelmaker Jacobus Gerde uit Bergen op Zoom, die zich blijkbaar niet al te veel om Pieter Stuurman, het zoontje uit zijn vrouws eerste huwelijk bekommerde...

† Elisabeth Donkers overleed, evenals haar moeder en oudere zus te Breda, slechts 33 jaar oud, in wijk D in de Boschstraat N° 217 op 3 juli 1845. Haar moeder, de weduwe van timmerman Jan Donkers, Apollonia van Esch uit Gemert, was 66 jaar oud, twee jaar daarvoor op 9 juli 1843 overleden, toen ze in wijk D in de Katerstraat (later de Sint-Catharinastraat) N° 90 bij haar oudste dochter inwoonde. Een van de aangevers van haar overlijden op het Bredase stadhuis was de 'behuwd zoon van den overledene' de zadelmaker Jacobus Gerde († Breda, RC Gasthuis, Haagdijk N° 144, 9 juni 1866, 61 jaar oud).

Tussen de twee vroegere buurmeisjes, Elisabeth Donkers en Barbara de Puyt zijn nogal wat parallellen te trekken: ze woonden beiden in Eindhoven, Tilburg en Breda; ze trouwden elk tweemaal in Breda; ze brachten in **1834** allebei een kind in Tilburg ter wereld en verloren dat kind ook weer in Tilburg... en beiden overleden ze, evenals hun moeders, te **Breda**. Verder stierven er twee van hun naasten in de provincie Drenthe te Norg in de 'Armenkolonie Veenhuizen'. We weten niet of de twee buurmeisjes van weleer, elkaar later nog eens ergens in Tilburg of in Breda hebben ontmoet. Destijds in Tilburg was Barbara bij de geboorte van haar tweede kind 18 jaar oud en Elisabeth bij de geboorte van haar eerste kind 22 jaar oud...

Op zwerftocht door België en Nederland

Ergens na juli **1824** moet het gezin de Puijt-Riems uit Eindhoven zijn vertrokken, tenminste moeder **Johanna Christina Riems**, intussen opnieuw koopvrouw van beroep, maar ze was blijkbaar nog altijd gedomicilieerd te Breda. Alleen haar spoor hebben we tot nu toe redelijk kunnen volgen, en wel aan de hand van een aantal kinderen die uit haar en voor ons onbekende vaders op verscheidene plaatsen in **de Kempen** in **België** en in **Noord-Brabant** in **Nederland** geboren waren. Op 1 januari **1840** werden al deze kinderen met de familienaam **Riems** ingeschreven in de gemeente Oisterwijk nabij Tilburg, terwijl moeder Johanna Christina Riems nog altijd getrouwd was (en dat ook tot haar dood zou blijven!) met Rotterdammer **Cornelis de Puijt** (zie blz. 13). Hem vonden we na 1840 weer in Zuid-Holland, nu te **Leiden**, **Den Haag** en later nog te **Gouda** terug. Hoogstwaarschijnlijk trok moeder Riems vanaf **1825** mee – mogelijk ook weer als **marketentster** – met het Tweede Bataillon Vierde Kompagnie Voetvolk, waarbij ook ene uit Oisterwijk afkomstige Martijn Kornelis Robbe(n) als fusilier diende (zie verder).

Na ons al deze wetenschappen te hebben eigen gemaakt, vervolgen we nu onze tocht met Barbara's moeder: ergens in **1825-1826** – wanneer en waar weten we niet – werd in de havenstad **Antwerpen** zelf **Gijsberdina (Hendrina of Huijberdina) Robben** geboren; op zaterdag **24 november 1827** werd in de provincie **Antwerpen** te **Lier** in de woning van schipper Frans Gummarus Crokaerts, gelegen in de Papegaaistraat N° 322, **Hermanus (Cornelis en/of Franciscus) Robbe** en/of **Robbé** geboren; op woensdag **16 december 1829**, tijdens de rampzalige winter van 1829-1830, met vier maanden **vriescou** en talrijke sneeuwbuien, kwam in de 'Civielen Staat der Gemeente van **Baarle-Nassau** District Breda, Provincie Noord-Brabant' in het huis Wijk B N° 46 **Helena (Cornelia) Robbe(n)** ter wereld; op Eerste Kerstdag, dinsdagmorgen **25 december 1832**, werd in de wijk Lind N° 97 te **Oisterwijk** nabij Tilburg **Johanna Margarietha Riems** geboren; op zondag **14 september 1834** 'om negen uur des avonds' werd daar in hetzelfde huis nog **Thomas Josephus Riems** geboren; en tenslotte vonden we nog ten zuidwesten van Tilburg, in de gemeente **Gilze en Reijen**, in het huis Wijk Kamp N° ?, de geboorte op zaterdag **12 augustus 1837** van '**Cornelis en den naam van Robben**, kind van Martinus Robben, van beroep koopman, en van Anna Christina Riems, zijnen huisvrouw, beiden wonende te Oisterwijk, dochthans binnen deze gemeente verblijf houdende' (sic). Getuigen waren de dan 25-jarige Petrus Johannes Hubertus Loonen, Heel- en Vroedmeester van de gemeente Gilze en Reijen, de 29-jarige veldwachter Govert van den Corput en de 45-jarige herbergier Adriaan van Alphen. Al de getuigen waren wonende in de gemeente van Gilze en Reijen.

Cornelis Robben of **Willem Cornelis Riems** overleed te **Bergen op Zoom** op **12 augustus 1919** namiddags ten zes ure – op de dag dat hij 82 jaar oud geworden was (!) – als weduwnaar van **Maria Habets** en als *den wettige zoon* van wijlen **Martinus Robben** en van wijlen **Anna Christina Riems** (sic).

*Dorpsgezicht te Gilze anno 1843 zes jaar na de geboorte aldaar van Cornelis Robben op 12 augustus 1837. ►
(Aquarel A. van Geusan - RaT.)*

Te Oisterwijk in Noord-Brabant

Omstreeks **1840** woonde de inmiddels 43-jarige nog gehuwde koopvrouw Johanna Christina Riems te Oisterwijk in de wijk Lind N° 100, samen met de dan 39-jarige ongehuwde kramer Martinus Robben, die op 20 augustus van dat jaar te **Oosterhout** in het huis wijk E N° 446 zou overlijden. Mogelijk was deze oud-fusilier en marskramer **Martinus Cornelis (Martijn Kornelis) Robbe(n)** de vader van één of meerdere van haar kinderen? Hieronder zien we een fragment uit de Bevolkingsregisters van de gemeente Oisterwijk uit de periode 1810-1850.

<i>Lijst der Ingezetenen of Bevolking-Register, Lindeind in de Gemeente Oisterwijk den 1e Januari 1840 opgemaakt naar aanleiding van art. 4 van het Reglement op het Bestuur ten platten Lande, in de Provincie Noord-Brabant</i>	
<i>Nommer der Huizen - 100</i>	<i>Straten - Lind</i>
(1) Robben Hermanus (Martinus) Inlands kramer 39 jaar, geboren Oisterwijk, ongehuwd	(overleden 20 augustus 1840)
(2) Riems Johanna Christina, 43 jaar, geboren Middelburg, gehuwd	(gaan naar nommer 198)
(3) Riems Hermanus (Cornelis Franciscus), 12 jaar, geboren Lier, ongehuwd	„
(4) Riems Thomas Josephus, 5 jaar, geboren Oisterwijk, ongehuwd	„
(5) Riems (Willem) Cornelis, 3 jaar, geboren Reyen, ongehuwd	„
(6) Riems Huyberdina (Gijsberdina/Hendrina), 14 jaar, geboren Antwerpen, ongehuwd	(vertrokken naar Breda 1845)
(7) Riems (Cornelia) Helena, 10 jaar, geboren Baarle-Hertog, ongehuwd	„
(8) Riems Johanna (Margarietha), 7 jaar, geboren Oisterwijk, ongehuwd (sic).	„

Na het overlijden van kramer Martinus Robben verhuisde Johanna Christina Riems met vijf van haar zes kinderen naar het Lindeind N° 198. Volgens het bevolkingsregister van Oisterwijk uit 1840-1850 vertrok Johanna Christina Riems zes jaar na de dood van Martinus Robben met de kinderen Hermanus, Thomas, Willem, Cornelia Helena en Johanna – die allen vermeld werden met de achternaam Riems – vanuit Oisterwijk na 32 jaar terug naar **Breda** op maandag **19 oktober 1846**, waar haar oudste dochter Barbara de Puyt toen al acht jaar woonde. Begin **1847** verbleef ze te Breda, maar was 'gedomicilieerd' in Zuid-Holland te **Leiden**. Na haar dood werden in Leiden de kinderen **Thomas Josephus** en **Willem Cornelis Riems** in het **Weeshuis voor Jongens** aan de Sint-Jacobsgracht N° 151 geplaatst...

Merkwaardig is, dat Thomas Riems te Leiden in het bevolkingsregister werd ingeschreven als **Thomas Josephus Robbe-Riems** en Willem Cornelis Riems als **Cornelis Robbe (!)**. Maar Thomas Josephus vonden we in **1865** als zijnde kramer van beroep met de achternaam Riems terug in Brabants hoofdstad Den Bosch, alwaar hij een echtverbintenis aanging: **Thomas Josephus Riems**, 'kraamer en jongman', geboren te **Oisterwijk 14 september 1834**, natuurlijke zoon van wijlen **Christina Riems**, trouwde als 30-jarige op zaterdag **12 augustus 1865** te 's-Hertogenbosch met de 23-jarige 'kraamster en jongedochter' **Johanna Lamberdina van den Wildenburg**, geboren te Den Bosch 3 mei 1842, dochter van Cornelis van den Wildenberg en Hendrica Margaretha Jansen. Hun trouwgetuigen waren: de 40-jarige *kleederkooper* Johannes Wilhelmus Jansen, de 41-jarige *oudijserverkooper* Ludovicus Johannes Krijbolder, de 50-jarige *kraamer* Pieter Hendrik Hermans en de 45-jarige *oudijserverkooper* Arnoldus Krijbolder. Een goed jaar later, in **september 1866**, werd te Den Bosch 'in hunne woning staande in de Tolbrugstraat N° 307 in wijk C' hun eerste kind Helena Johanna Maria geboren. **Thomas Josephus Riems verbleef als weduwnaar na het overlijden van zijn vrouw op 27 januari 1901** in de wijk **Oerle te Tilburg**, in het **Liefdegesticht te Hilvarenbeek** als 'kostganger en bestedeling'. Hij stierf in het Gasthuis aan de Koestraat N° 101 te Hilvarenbeek op **23 november 1916** in de ouderdom van 82 jaar, als de natuurlijke zoon van wijlen **Christina Riems**.

*Hiernaast staat het in 1903 in de Koestraat te Hilvarenbeek gebouwde Sint-Adrianusgesticht of het Liefdehuis ofwel het Gasthuis afgebeeld. ►
(Foto: Collectie Heemkundige Kring Hilvarenbeek.)*

Fragment uit het bevolkingsregister van Oisterwijk betreffende de wijk Lindeind huisnummer 198.

Riems	Joh. Christ.	43 jaar	Middelburg	id	gehuwd
Riems	Hermanus	12 id	Lind	id	ongehuwd
Riems	Thomas	5	Uisterwijk	id	id
Riems	William	3 id	Reijnd	id	id
Riems	Jom. Helena	10	Barck. J. J. J.	id	id
Riems	Johanna	7	Middelburg	id	id

(Bron: Regionaal Archief Tilburg (RaT) - Bevolkingsregister Oisterwijk deel 8 blad 94, jaren 1840-1850)

Verlaten we nu voor enige tijd deze in Zeeland te Middelburg geboren, én nog altijd met koopman Cornelis de Puijt gehuwde koopvrouw, kraamster en rondleurster Johanna Christina Riems – met al haar kinderen en met al haar bezigheden – en keren we terug naar de hoofdpersoon in dit artikel, haar oudste dochter **Barbara de Puyt**. Verderop zullen we moeder Riems, voor eventjes, want ze overleed al in maart 1847 met ook haar vijf (natuurlijke) kinderen nog terugzien, evenals de uit **Oisterwijk** in 1845 naar **Breda** vertrokken en te **Antwerpen** geboren dochter **Gijsberdina Riems**, alsmede de te **Eindhoven** op zondag 10 juni 1821 geboren tweede dochter **Catharina de Puijt** (zie blz. 8 hiervoor). (Zie verder onder • **De zusjes en broertjes van Barbara**.)

Acht jaar na haar vertrek uit Eindhoven, vonden we de dan 16-jarige **Barbara de Puyt** in 1832 ook in **Oisterwijk** nabij Tilburg terug, waar ze kostgangster is bij logementhouder Hermanus Robben en diens vrouw Hendrina van Leuven (soms naar haar moeder Brenders geheten) die daar aan het 'Lind-Eijnde N° 97' huisden. Deze Hermanus Robben, die geboren was *binnen de parochie van Oisterwijk in het gehucht Huijkelom*, was de wettelijke vader van koopman Martinus (Cornelis) Robben, waarmee de moeder van Barbara hoogstwaarschijnlijk een buitenechtelijke relatie had. † Trouwens in de overlijdensakte der gemeente Oosterhout van 21 augustus 1848 N° 114 kunnen we onder meer lezen dat 'de vorige dag, namiddags ten zeven ure, te Oosterhout was overleden Martinus Robben, oud 40 jaren, koopman geboren en wonende te Oisterwijk, echtgenoot van Johanna Cornelia Riems, oud 46 jaren, koopvrouw wonende te Oisterwijk en zoon van Hermanus Robben oud 84 jaren en van Hendrina Brenders oud 76 jaren, winkeliers, wonenden te Oisterwijk' (sic). In de overlijdensakte werden de 38-jarige koopman Godefridus Bouwmans uit 'Zalt Bommel' en de 52-jarige veldwachter Gerardus Siemons († sept. 1845, 57 jaar oud) uit Oosterhout als getuigen genoemd.

◀ **Lindeind te Oisterwijk in 1906.**
Lindeind lag aan de noordkant
van de huidige Dorpstraat.
(Foto: ansichtkaart Beeldonline - RaT.)

Hermanus Robben senior oefende de beroepen uit van onder andere: garde champêtre of veldwachter 'ofte Dienaer der Justitie mitsgaders oppasser en verjager der vagebonden, landlopers en bedelaars en laatstelijk schutter' vanaf 1799 tot 1826, wolspinder in 1814, daggelder in 1820, logementhouder vanaf 1824, bouwman in 1835, winkelier in 1840 en dagloner in 1843. Na het op 73-jarige leeftijd overlijden van zijn vrouw Hendrina van Leuven op 14 april 1848, vertrok Hermanus Robben op 26 mei 1849 voor enige tijd naar Woerden, gelegen in de provincie Utrecht, waar zijn oudste zoon Hendrik portier was in de gevangenis en er woonachtig was op Rijn N° 1 en Rijn N° 44, later De Hoogt N° 44 genoemd. Op 3 juli 1861 vertrok Hendricus naar de provincie Friesland. † Hendrik Robben overleed als weduwnaar van Anna Margarieta Coene in de hoofdstad van Friesland, Leeuwarden, als gepensioneerd gevangenisportier, op 10 maart 1873, 76 jaar oud. Zijn vader, Hermanus Robben senior, overleed te Oisterwijk op zondag 17 november 1850, 85 jaar oud.

Begin 1834 zag de samenstelling van oud-veldwachter Hermanus Robben zijn huishouding er volgens het bevolkingsregister van de wijk Lind N° 97 in de gemeente Oisterwijk als onderstaand uit:

97	Robben Hermannus	69	Huykelom	
	Robben Hendrina	59	Wierwryk	
	Robben Martinus	33	"	
	Robben Hermanus	28	"	Schutter
	Robben Cornelia	29	"	
	Robben Jan	18	"	
	Robben Hermanus	6	Litt	} kinderen van
	Robben Hendrina	8	Antwerpen	

24	Robben Helena	4	Brinsont	
	Kuems Johanna Margaretha	1	Vierwryk	
	Kuems Catharina	38	Middelburg	
	Robben Theodorus	1	Vierwryk	} kind van Cornelia
	Puidt Barbera de	18	Aalst	

(Bron: RaT - Bevolkingsregisters Oisterwijk nr. 914 blad 23/24, jaren 1810-1938)

Te Tilburg in Noord-Brabant

Vreemd is, dat wel *Barbera de Puidt* in het bevolkingsregister van Oisterwijk staat ingeschreven, maar niet zoontje **Johannes Jacobus van Stroe** dat op **woensdag 1 augustus 1832** te **Tilburg** geboren was (zie hierna op blz. 16 zijn geboorteakte).

▲ Het gemeentehuis van Tilburg aan de voormalige Oude Markt anno 1849. Het gebouw, toen gelegen aan het Stadhuisplein, werd in 1971 gesloopt.
(Foto van litho door H. Boeremans uit Brussel: Beeldonline - RaT.)

Mogelijk verbleef het kindje toen nog ergens in Tilburg of was hij bij zijn natuurlijke vader Brigadier Willem van Stroe. Wel zien we de registratie van **Johanna Margaretha Riems**, het natuurlijk kind van Barbara's moeder, **koopvrouw Christina Riems**, dat geboren was te Oisterwijk op eerste kerstdag 1832...

Het jaar een duizend acht honderd twee-en-dertig, den *Eersten*
der maand *Augustus* om *Elf* ure des *vuer* middags, verscheen
voor ons *Wethouder*, Beambte van den Burgerlijken Stand der gemeente *TILBURG*,
provincie Noord-Brabant, *Willem van Stroe*, Brigadier by het
Regiment Lanciers ~~vanderoep~~
oud *vier en twintig* jaren, ~~wonende~~ *thans alhier gekantonneerd*,
dewelke ons heeft vertoond een kind van het *Manne* lijk geslacht, geboren op *Woensd* dag den
Eersten der maande *Augustus* duizend acht honderd *twee en dertig*
om *ten* ure des *Morgens*; van *Willem van Stroe*, *Briga*..
der by het Regi. ~~van beroep~~, *ment Lanciers* oud *vier en twintig*
jaren, ~~wonende~~ *thans alhier gekantonneerd* en van *Barbara de Puyt*
~~zijn huisvrouw~~, oud *seventien*
jaren, ~~wonende te~~ *Oisterwijk* en aan hetwelk hij verklaard
heeft te geven de ~~voornamen~~ van *Johannes Jacobus*.
Welke verklaring en vertooning zijn geschiedt in bijwezen van *Peter Beeris*
van beroep *Landbouwer* oud *vier en vyf*
“Kij” jaren, en van *Jan Baptist van Jerland* van beroep
Schuurmaker oud *Leventig*
jaren, beide alhier woonachtig; en hebben, nadat aan de comparanten van deze akte voorlezing is gedaan,
betekens met ons geteekend, behalven den derde comparant
die verklaarde niet te kunnen schrijven.
W. van Stroe De *Wethouder* van *TILBURG*,
P. Beeris , Beambte van den Burgerlijken Stand,
D. Verbunck

(Bron: RaT - Geboorteregister Gemeente Tilburg jaar 1832 nr. 205)

De geboorteakte van **Johannes Jacobus van Stroe** bevat interessante gegevens en de belangrijkste elementen worden hierna opgesomd. Volgens deze akte is hij de zoon van de toen 24 jaar oude **Willem van Stroe, Brigadier bij het Regiment Lanciers** – 'thans alhier gekantonneerd' – of anders gezegd, niet wonende maar wel verblijvende te Tilburg, en van de 17-jarige **Barbara de Puijt** – die echter in werkelijkheid 16 jaar oud was – maar inderdaad wel in **Oisterwijk** woonde en daar ook ingeschreven stond. In deze akte zien we het toen gebruikelijke 'zine huisvrouw' doorgehaald, wat zeggen wil, dat de ouders niet met elkaar getrouwd waren. Uit de akte blijkt dus duidelijk dat zijn ouders niet met elkaar getrouwd waren, maar wel een relatie hadden, én dat hij de natuurlijke zoon was van Willem van Stroe.

Na april 1838 verbleef Johannes Jacobus van Stroe met zijn moeder Barbara de Puyt in de Bredase Molenstraat, waarna hij in het bevolkingsregister van Breda ingeschreven werd als de zeven jaar oude **Jacobus de Puydt**, in plaats van de zeven jaar oude **Johannes Jacobus van Stroe**. Echter wanneer Johannes Jacobus van Stroe in september 1856 te Bergen op Zoom **Cornelia Adriana de Keijzer** trouwde, werd hij toch geregistreerd als de wettige zoon van Willem van Stroe en Barbara de Puijt. Zijn vader oud-Brigadier en koopman Willem van Stroe was toen, volgens de trouwakte (no 57-1856), reeds overleden (zie verder blz. 20).

Twee jaar later, in oktober **1834**, wonen zijn beide ouders te Tilburg in de wijk Korvel op huisnummer 152 en zijn ze nog steeds ongehuwd. Het bewijs hiervoor vonden we in de geboorteakte van het tweede te **Tilburg** geboren kind van Barbara de Puyt en Willem van Stroe op zaterdag **18 oktober 1834** dat de namen kreeg van **Johannes Cornelis van Stroe**. Waarschijnlijk werd hij vernoemd naar de vader van zijn vader Willem, Johannes van Stroe, en naar de vader van zijn moeder Barbara, Cornelis de Puijt. Vader Willem is dan geen soldaat meer van beroep, maar koopman (zie hieronder de geboorteakte). Helaas werd Johannes Cornelis slechts drie jaar oud. Op woensdag **7 februari 1838** om 'acht ure des morgens' stierf hij. Uit zijn overlijdensakte van 8 februari kunnen we duidelijk opmaken dat zijn ouders niet meer bij elkaar woonden... en dat hun relatie voorbij was (zie verder).

De wijk Korvel te Tilburg, honderd jaar later tijdens 't begin van de Tweede Wereldoorlog in 1940. ►

(Foto: ansichtkaart Beeldonline - RaT.)

Hieronder zien we de **geboorteakte** van het tweede zoontje van de toen 18-jarige **Barbara de Puyt** en de 26-jarige **koopman Willem van Stroe**, dat om 'tien ure des avonds' te Tilburg was geboren. Door de ambtenaar werd er van Barbara geen beroep vermeld, echter wel dat ze te **Aalst** geboren was en dat ze 19 jaar oud was (wat dus 18 jaar oud moest zijn) en dat ze 'mede wonende te Tilburg' was.

Het jaar een duizend acht honderd vier-en-dertig, den *twintigsten*
der maand *Oktober* om *twalf* ure des *middags*, verscheen
voor ons *Wethouder*, Beambte van den Burgerlijken Stand, der gemeente **TILBURG**,
provincie Noord-Brabant, *Willem van Stroe*
van beroep *koopman*
oud *Leiden twintig* jaren, wonende te *Tilburg*,
dewelke ons heeft vertoond een kind van het *manneljk* geslacht, geboren op *Zatur* dag den
achtenden der maand *Oktober* duizend acht honderd *veertig*
om *tien* ure des *avonds* van *Willem van Stroe*
van beroep, *koopman* oud *Leiden twintig*
jaren, wonende te *Tilburg Korvel N° 152* en van *Barbara de*
Puyt geboren te *Aalst* *zijnne huisvrouw*, oud *neigentien*
jaren, mede wonende te *Tilburg* en aan hetwelk hij verklaard
heeft te geven de *voornamen* van *Johannes Cornelis*.
Welke verklaring en vertooning zijn geschiedt in bijwezen van *Johannes vanden*
Berg van beroep *timmerman* oud *drie en*
Leiden jaren, en van *Suderrick Mulder* van beroep
Soldaat oud *Leiden eenentwintig*
jaren, beide alhier woonachtig; en hebben, nadat aan de comparanten van deze akte voorlezing is gedaan,
de *Leiden metron* geteekend, behalven den *mede koopman*,
ambt, die verklaarde niet te kunnen Schrijven.
W. van Stroe De *Wethouder* van **TILBURG**,
Beambte van den Burgerlijken Stand

(Bron: RaT - Geboorteregister Gemeente Tilburg jaar 1834 nr. 354)

In het jaar een duizend acht honderd acht-en-dertig, den achtsten
der maand *Februm* om negen ure des ~~lun~~ middags, verscheen voor ons
Wethouder, Beambte van den Burgerlijken Stand, der gemeente Tilburg, provincie Noord-Brabant,
Cornelis Mutsaers van beroep *Metselaar* oud
twee enveertig jaren, *gehuw*, van den overledenen;
en *Johannes van der Loo* van
beroep *wever* oud Leven enveertig jaren, *gehuw*
van den overledenen, beide wonende binnen deze Gemeente, welke
ons verklaard hebben, dat op *Wens* dag den *Levend* der maand
Februm achttien honderd acht-en-dertig, om acht ure,
des *morgens* is overleden *Johannes Cornelis de*
Puyt van beroep *Linder* oud drie
jaren, geboren te *Tilburg* provincie
Noord-Brabant wonende te *Tilburg Wyk Korvel N° 176*
Doorn van *Barbara de Puyt*
van beroep *herbergierster* wonende te *Tilburg*
~~en van~~
wonderde te zijnde de overledene

en hebben, nadat aan de comparanten van deze akte voorlezing is gedaan, dezelve met ons geteekend.
behuven den eerste comparant, die eenklaunde niet
te kunnen schrijven.
J. van der Loo

De WETHOUDER van TILBURG,
Beambte van den Burgerlijken Stand,
A. M. van der Loo

(Bron: RaT - Overlijdensregister Gemeente Tilburg jaar 1838 nr. 73)

Ook de overlijdensakte van het drie jaar oude tweede zoontje van Barbara de Puyt bevat interessante elementen en de belangrijkste ervan worden hierna weergegeven. Volgens deze akte woonde Barbara nog in de **Tilburgse wijk Korvel**, maar nu op huisnummer 176. Verder zien we het overleden zoontje staan vermeld met de achternaam van **de Puyt** en niet meer met de naam **van Stroe**. De naam van zijn natuurlijke vader staat nergens meer vermeld en de aanduidingen daarvoor zijn bewust doorgehaald (!). Verder lezen we dat zijn moeder Barbara nog **herbergierster** van beroep is. De twee aangevers van het overlijden van **Johannes Cornelis** waren haar naaste burens van Korvel N° 177, de toen 42 jaar oude metselaar Cornelis (Cor) Mutsaers en de vijf jaar oudere wever Johannes (Jan) van der Loo, die beiden met hun gezinnen onder één dak huisden, naast het woonhuis N° 176 waarin Barbara 'herberg hield' ...

In de jaren tussen **1835 en 1840** was de kindersterfte in de arme Tilburgse wijk Korvel verschrikkelijk. Ook de twee gezinnen van N° 177 werden niet gespaard. Binnen het tijdsbestek van een jaar stierven er drie van hun kinderen: zondag 8 oktober 1837 om 'drie ure des morgens' was op Korvel N° 177 de 16-jarige wolspinster Johanna Mutsaers, dochter van metselaar Cor Mutsaers en zijn uit Sint-Michielsgestel afkomstige vrouw, naaister Catharina Elbers gestorven; op vrijdag 6 april 1838 stierf op Korvel N° 177 de driejarige Karel van der Loo, het zoontje van wever Jan van der Loo († 1873, 81 jaar oud) en diens uit Waalwijk afkomstige huisvrouw Anna van Nieuwkuijk († 1851, 59 jaar oud); vijf maanden later op donderdag 27 september 1838 om 'vijf ure des morgens' stierf er nog Franciscus Nicolaas Mutsaers, het twee jaar oude zoontje van metselaar Cornelis Mutsaers en diens huisvrouw Catharina Elbers...

Niet lang na het overlijden van haar jongste zoon moet Barbara met haar oudste zoon vanuit Tilburg naar Breda vertrokken zijn, want **medio 1838** werd ze te **Breda** in de patentregisters geregistreerd als 'Inlands kraamster in parfumerie - inkoopwaarde tot fl. 50 - 6° rang' met huisadres wijk A Molenstraat.

En zo belanden we met Barbara uiteindelijk weer in de stad Breda, dezelfde stad die Barbara's moeder Johanna Christina Riems, 24 jaar eerder – we schreven het al – begin **1814** zwanger verlaten had...

Wederom te Breda in Noord-Brabant

Achtereenvolgens troffen we **Barbara de Puyt** aan als 'kraamster in parfumerieën (Klasse 13 tarief B)' wonende in **1838** in de Bredase **Molenstraat** en in **1839** zagen we haar als 'tapster en slaapsteehoudster met twee kamers (Klasse 10 tarief B voor $\frac{3}{4}$ jaar)' voor eventjes woonachtig in wijk A aan het **Klooster N° 256**, dichtbij de oude **Klooster-Kazerne** N° 250, waar het destijds wemelde van de militairen die dienden bij het 'Eerste Bataillon der Tweede Afdeeling' en er veelal gehuisvest waren met hun vrouwen en kinderen.

◀ *Hiernaast zie we de Bredase Kloosterkazerne, oorspronkelijk in 1504 gebouwd voor de Norbertinessen en vanaf 1814 in gebruik als kazerne. De opname is van voor 1880. (Foto: SaB, Beeldcollectie.)*

Ze kwamen daar te wonen bij *Heerenknecht* en oppasser Rick Grootveld († Breda 1849), komende uit 's-Heerenberg, gelegen in Gelderland, en diens Bredase vrouw Cornelia Alida Thuijs († Breda 1893) met hun twee kinderen Johannes en Dina Grootveld. Naast Barbara op N° 256^a huisde *waschvrouw* Josina Heijblom, die onlangs weduwe geworden was van Johannes Peters met drie kinderen. Aan de andere zijde, aan het Klooster op N° 255, woonde Jan Moors; patentplichtige als herbergier, tapper, broodslijter, winkelier en 'broodverkooper' uit Ammerzoden, gelegen in de Bommelerwaard, met zijn zes jaar oudere Bredase vrouw

Helena Koremans. Johannes Moors overleed in 'wijk A bij de Kloosterkazerne N° 254' in september 1859, 52 jaar oud zijnde en z'n vrouw Helena stierf er op 8 april 1861 op 57-jarige leeftijd. Na Barbara's vertrek, kwamen op N° 256 kroeghouder en tapper Cornelis de Bresser († Breda 1845) uit Moergestel bij Oirschot met zijn huisvrouw Geertruida (Trui) Scherf († Breda 1856) uit Bergen op Zoom en hun twee kinderen te wonen. Eerder woonden ze nog 'aan het Klooster' op N° 253^a met hun te Rijsbergen in januari 1818 geboren doofstomme zoon Johannes de Bresser († Breda 1897, Leuvenaarstraat), die ongehuwd zou blijven, en later boekbinder en steenhouwer werd. Daar had het gezin van Cornelis de Bresser – die toen nog als *smitsknecht* de kost verdiende – gewoond naast N° 253^b waar de 48-jarige uit Oudewater gelegen in Utrecht afkomstige kanonnier Johannes Guldebeer met zijn 56-jarige 'Haagsche' vrouw Regina Elisabeth Schoor huisde. Straks, als we Barbara zien wonen in het aloude Bredase steegje **Oude Vest**, zullen we daar ook op N° 352 deze Johannes Guldebeer en zijn vrouw – 'Kroeghoudsters Van de Vergulde Bijl' – ontmoeten...

Bedrijvigheid in de Leuvenaarstraat rond 1920, 25 jaar na het overlijden van de doofstomme steenhouwer Johannes de Bresser. ▶ (Foto: SaB, Beeldcollectie.)

△ Begin **1840** vestigde **Barbara de Puyt** zich als 24-jarige 'jonge dochter' en **tapster** met haar 7-jarig zoontje 'jongmans' **Jacobus de Puydt** (sic) in de Bredase wijk A **Onder de Boompjes N° 169^a**.

Als hun geboorteplaatsen werden respectievelijk **Aalst** en **Breda** (Breda moest dus **Tilburg** zijn!) geregistreerd. Buurtbewoners Onder de Boompjes (= de eerdere en ook weer de latere **Akkerstraat**), volgens de Bredase volkstellingen waren:

△ op N° 168 de uit het dorp Teteringen nabij Breda afkomstige hoveniersfamilie van de 36-jarige Jan Huijbrechts en de even oude Adriana Schalieboom met hun vier zonen;

△ op N° 169 woonden twee gezinnen: de 79-jarige weduwe Mechelina Mauriks-Verhoeven († 1842) fruitverkoopster van beroep met haar 43-jarige dochter kinderschoolhoudster Elisabeth Mauriks met bij hun inwonend de 7-jarige Johanna Mulder. En verder huisde er nog de 38-jarige weduwe en spinster Antonia Jacoba Dirick, die vanaf mei 1838 weduwe was van sjouwer Joseph Adelbert Kolb, overleden als 29-jarige, met haar 2 jaar oude, bij huwelijk in februari 1838 erkend zoontje, Johannes Jacobus Kolb;

△ op N° 169^b woonde de uit Ginneken nabij Breda afkomstige 48-jarige commissionair Johannes (Jan) Monden († mei 1858, 70 jaar oud) met zijn vijf te Breda geboren kinderen, en zijn eveneens 48-jarige Bredase vrouw Petronella Sleeveus († Burgerlijk Gasthuis, maart 1866, 75 jaar oud);

△ op N° 170 huisde het gezin van de 53-jarige dagloner Jan Baptist Fens († maart 1855, 70 jaar oud) uit Ginneken, dat bestond uit zijn tien jaar jongere tweede vrouw werkster Adriana Oomen († 1871) uit Princenhage en hun 4-jarig dochttertje Johanna Fens, dat in mei 1887 in het Gasthuis zou overlijden aan hydropsie pectoris (= waterzucht), ze was toen 51 jaar oud; verder woonden er nog de weduwe van Pieter de Keijser, Naatje Jansen, een 76-jarige geboren Amsterdamse met haar dochter en toen ook al weduwe, de 40-jarige Carolina Schrijvers-de Keijser, geboortig van Breda, evenals haar twee kinderen, Adriana van 16 jaar en Daniel Schrijvers van 12 jaar. Als laatste bewoner vonden we nog op N° 170 de 55-jarige ongehuwde spinster Christiana Sleeveus komende uit Deventer in de provincie Overijssel. In 1829 woonde ze al in de toenmalige Akkerstraat (op N° 172) met haar kinderen Karel en Margaretha Sleeveus en was toen onder meer *koehaerspinster* en werkvrouw van beroep. Zoon Karel Sleeveus was destijds 18 jaar oud, te Hellevoetsluis in de provincie Zuid-Holland geboren, en sjouwer van beroep. Dochttertje Margaretha was 10 jaar oud en te Breda geboren op 15 augustus 1820 als onecht kind van de toen 25-jarige 'daggelder' Koenraad Rausch. In de geboorteakte lezen we dat: 'Margaretha het kind is van hem (= Rausch) en van Justina Sleeveus, spinster, ongehuwd, oud 35 jaren, en waarvan hij bekende vader te zijn' (sic).

In de *Stad en Lande van Breda* vonden we na de patentregisters van 1838 en van 1839 weer in 1843 een eerste levensteken van Barbara als patentplichtige **kroeghouder** (Klasse 11 tarief B).

Op maandag **8 april 1844** werd ze als **tapster** met huisadres wijk A **Oude Vest N° 355** geregistreerd, inwonende bij de uit Ter Heijden afkomstige weduwe Johanna Antonia Wilkens († Breda, januari 1861), kroeghoudster en tapster van beroep. Zij was weduwe van werkmans Petrus Brasseler († Breda, 1812) en later nog van Johannes Hoppenbrouwers († Breda, R.C. Gasthuis 5 mei 1841). Deze Hoppenbrouwers was geboortig van Zundert (= gelegen ten zuiden van Breda in de provincie Noord-Brabant) en hij was in Breda onder meer in de Zoutstraat, tapper, koopman in turf, wagenaar en sleper van beroep geweest.

† Ook vonden we te Breda in de destijds beruchte **Gasthuisvelden** – onder slechte omstandigheden – **Willem van Stroe**, de natuurlijke vader van twee van Barbara's te **Tilburg** geboren kinderen terug... De ex-militair en latere koopman Willem van Stroe, zou niet ouder dan 35 jaar worden. In het Bredase overlijdensregister van 1843 (aktenummer 341) kunnen we lezen dat: 'op **18 december 1843** in wijk B nummer 508 naar de Gasthuisvelden is overleden des namiddags ten vier ure **Willem Stroe**, koopman, oud vijfendertig jaren, **geboren en wonende te Hillegom, ongehuwde zoon** van wijlen Jan Stroe en Jacoba Smants' (sic). De getuigen waren de 54-jarige ex-kroeghouder Laurens van der Velden, in wiens huis Willem overleden was, en de 42-jarige ex-militair nu particulier Pieter van Strien. Deze Laurens van der Velde was geboortig van Amersfoort en hij overleed te Breda op 14 mei 1853 als zijnde 'Vader van het Gasthuis der Hervormde Gemeente'. De tweede getuige, Pieter van Strien was afkomstig uit Goes en verbleef al in 1829 te Breda in de Hooge Barakken N° 160 als fusulier. Hij overleed er in maart 1856.

Van Stroe en zijn familie waren afkomstig uit **Hillegom & Lisse** gelegen in de Rijnlandse kuststreek in de provincie Zuid-Holland. Willem was in **1808** te Hillegom geboren en zijn jongere broer Jacobus in 1813 te Lisse. Deze huwde als logementbediende in juli 1847 te Rotterdam met de Delftse Joanna Cirk. Hij overleed te Rotterdam in mei 1883 en zijn 'Delftse huisvrouw' overleed er in februari 1884...

Laten we nu de 'kleine neringdoenden' – allen bewoners en naaste burens in die tijd van Barbara – in het **smalle Bredase steegje Oude Vest** aan de hand van de huisnummers, vermeld in de patentregisters en volkstellingen van wijk A van de jaren tussen **1840** en **1845** eens nader bekijken:

△ op N° 346 – van de Molenstraat naar de Oude Vest – woonde de toen patentplichtige schoenmaker Gerardus Breedenbach († Breda 1862, 63 jaar oud) met zijn vrouw Agnes Colson († 1873, 78 jaar oud). In november 1829 waren ze te Breda gehuwd. In 1843 werd Gerardus aangeslagen als kroeghouder en winkelier, daarna in 1846 weer als schoenmaker en in 1860 als kruidenier;

△ op N° 347 verbleef de 48-jarige Oosterhoutse metselaar Gerardus van Trier met zijn 50-jarige uit Gilze afkomstige vrouw Catharina Jacobs en hun vijf kinderen, samen met een 54-jarige Delftse kostganger, de dagloner Johannes Baltus. Voorheen woonde daar op N° 347 nog uitdrager Adriaan Klein;

△ op N° 348 vonden we brood-, beschuit- en krakelingenbakker, tapper en winkelier Mathijs Lodewijk († Breda 1886, 77 jaar oud) uit Zevenbergen met zijn toen nog eerste vrouw Cornelia Lauwers († Breda juni 1842, 33 jaar oud) uit Ginneken met hun vijf kinderen. Matheus, die vroeger broodmakersknecht geweest was bij broodmaker Sebastiaan van Gastel in de Ginnekenstraat, was in september 1835 getrouwd als zijnde 'broodmaeker en schutter bij de Vijfde Compagnie derde Bataillon der derde Afdeeling Noord-Brabandsche Schutterij met onbepaald verlof te Breda woonachtig'. Getuigen waren toen al zijn naaste burens van de Oude Vest; de 47-jarige meester-timmerman Wilhelmus Antonius Van Kerkoerle; de 38-jarige winkelier Sebastiaan Stendebach en de 36-jarige schoenmaker Gerardus Breedenbach. Bakker Mathijs Lodewijk zijn tweede vrouw, Anna Timmermans, overleed 55 jaar oud, in het Burgerlijk Gasthuis aan de Haagdijk N° 144 op 22 juli 1865;

*Ingangspartij van het R.K. Gasthuis in latere jaren aan de Haagdijk te Breda, nu met N° 180. ►
(Foto: SaB, Beeldcollectie.)*

△ op N° 348^a was gevestigd de vroegere huisbediende, thans winkelier en slijter Sebastiaan Stendebach († Breda, mei 1865) afkomstig uit het 'Hertogdom Nassau' met zijn vrouw, de vroegere dienstmeid Cornelia Bogaerts († Breda, september 1861), de dochter van veldwachter Cornelis Joseph Bogaerts uit het Belgische Zoersel, gelegen in de Kempen, provincie Antwerpen. In 1830 woonde daar nog de toen 25-jarige Johannes Antonius Nuy uit 's-Gravenhage, die 2de Luitenant bij het korps Rijdende Artillerie was met zijn huisvrouw de 20-jarige Utrechtse Catharina Sodenkamp;

△ op N° 348^b was woonachtig de uit Thall in Zwitserland afkomstige ex-militair en nu kroeghouder en ook tapper Hans Casper Egger, met zijn in 'Sas van Gend' geboortige tweede vrouw Johanna Francisca Wolfers. In 1829 was deze Zwitser nog als 'Sergeant bij het reserve Bataillon der Tweede Afdeeling Infanterie' ingekwartierd geweest in de Bredase 'Clooster-Caserne' met zijn (eerste) Nijmeegse vrouw Henriette Elenora Louisa Hogershoff, die in 1832, 29 jaar oud, te Breda gestorven was;

△ bewoners van N° 349 waren meester-timmerman Willem Antonius Van Kerkoerle uit Oirschot met vijf werklieden, die te Breda op 25 november 1814 gehuwd was als 'timmermansknecht' met de Belgische dienstmeid Maria Wuytens uit Herenthals. Na hun huwelijk gingen ze aan de Korte Brugstraat wonen. In februari 1815 werd Van Kerkoerle te Breda als poorter met herkomst 'Oorschot-Best' ingeschreven. Maria overleed in januari 1842 thuis in het steegje Oude Vest, 62 jaar oud. Drie maanden later, op 14 april, hertrouwde de toen 54-jarige Van Kerkoerle met de 41-jarige aan de 'Vischmarktstraat' te Breda wonende Anna Maria van Son. In januari 1848 vertrokken ze vanuit Breda naar Eindhoven en gingen daar in de Vrijstraat wonen, samen met dochter Clara Wilhelmina († 1873) uit Willems eerste huwelijk. Willem Van Kerkoerle – meester in zijn vak – overleed te Best bij Eindhoven eind augustus 1869 in de ouderdom van 81 jaar;

◀ *Oude Vest, vanuit het zuiden staande tegenover de huizen Molenstraat hoek Oude Vest, vijf jaar voor de afbraak in 1954.
(Foto: SaB, Beeldcollectie.)*

△ op N° 349 vestigde zich daarna Amsterdammer Thomas Ludovicus Adriaan Voillé, onder meer van beroep: tapper, koffiehuishouder en bierhuishouder. Op 18 augustus 1828 was hij als 24-jarige kleermaker gehuwd met de 18-jarige Maria Catharina de Jongh, de natuurlijke dochter van Elisabeth de Jongh. Anno

1830 was hij geen kleermaker meer maar 'muzikant' en woonde Akkerstraat N° 162. Tien jaar later is hij kroeghouder in het Vingerhoedstraatje N° 210 bij 'de meisjes van plaijsier' en in 1850 is Thomas tapper naast **tapster Barbara de Puyt**, die toen N° 350 – wat te boek stond als **publiek huis** – bewoonde.